

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-22-1>

ВІТАННЯ З НАГОДИ 65-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ ВАСИЛЯ ВАСИЛЬОВИЧА МАРЧУКА

ПРОФЕСОР ВАСИЛЬ МАРЧУК: ШЛЯХ СЛУЖІННЯ НАУЦІ, УНІВЕРСИТЕТУ Й УКРАЇНІ

Ювілей професора Василя Марчука – це нагода не лише привітати знаного вченого, педагога та організатора науки, а й із глибокою повагою осмислити шлях особистості, для якої наука, університет і служіння Україні стали справжнім життєвим покликанням. У науковій та громадській біографії ювіляра органічно поєдналися академічна відповідальність, інтелектуальна чесність і відданість університетській традиції, що формує не лише фахівця, а й громадянина. Багаторічна професійна і громадська діяльність професора Марчука є прикладом цілісного служіння українській науці та державі, у якому послідовність наукового пошуку поєднується з уважним ставленням до людей, інституцій і спадкоємності академічних поколінь.

Професор Марчук Василь Васильович – доктор історичних наук, професор кафедри політичних наук Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, Заслужений діяч науки і техніки України, академік Української академії політичних наук. Його професійна біографія поєднує ґрунтовну наукову працю, високий рівень педагогічної майстерності та активну громадянську позицію.

Ювіляр народився 10 лютого 1961 р. у с. Торговиця Городенківського (нині – Коломийського) району Івано-Франківської області. Саме тут, у рідному селі, він здобув середню освіту, сформувавши перші зацікавлення історією та суспільним життям.

Формування науковця

Фаховий шлях Василя Васильовича розпочався на історичному факультеті Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту імені Володимира Затонського, який він закінчив у 1982 році. Уже на цьому етапі виявилися його схильність до глибокого аналізу суспільно-політичних процесів і прагнення до наукового пошуку. Подальше навчання в аспірантурі Київського державного педагогічного інституту імені Максима Горького (нині – Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова), завершене у 1988 році, стало важливим етапом становлення дослідника.

У 1995 році в Інституті політичних та етнонаціональних досліджень НАН України Василь Марчук захистив кандидатську дисертацію на тему: «Національно-демократичні традиції в державотворчому процесі України (друга половина 1980-х – перша половина 90-х рр.)». У 2004 році він захистив докторську дисертацію на тему: «Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст.» в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, завершивши докторантуру Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника [1].

Від шкільного вчителя до професора університету

Педагогічна діяльність професора Марчука розпочалася у 1982 році з роботи вчителем історії та суспільствознавства Яблуницької середньої школи на Івано-Франківщині. Цей

© І. Цепенда, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

досвід став міцним підґрунтям для подальшої викладацької та науково-педагогічної кар'єри.

Упродовж 1988–2005 років він працював асистентом і доцентом кафедри історії України Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені Василя Стефаника. Саме в цей період формується його авторитет як вимогливого, але справедливого викладача та перспективного науковця.

Лідерство, ініціативи, міжнародний вимір

З 2005 по 2014 рік професор Марчук очолював кафедру політології Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Він став ініціатором створення Прикарпатського центру політичних та євроінтеграційних досліджень, який відіграв важливу роль у розвитку прикладних політичних студій та експертного середовища регіону.

Вагомою сторінкою його діяльності стало керівництво міжнародним освітнім проектом – «Академією Європейської Демократії» (2006–2012), що об'єднала студентів з України та Республіки Польщі й сприяла формуванню нової генерації фахівців з європейським світоглядом.

2008 р. обраний ученим секретарем секції філософії та історії Наукової ради Міністерства освіти і науки України, був заступником голови Науково-технічної ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Василь Васильович є засновником і багатолітнім головним редактором «Вісника Прикарпатського університету. Серія: Політологія», а також членом редакційних колегій низки фахових наукових видань, суттєво впливаючи на розвиток академічної культури публікацій.

У 2012–2015 роках він обіймав посаду проректора з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва, послідовно відстоюючи інтеграцію української науки в європейський освітній простір.

Наукова школа і визнання

У 2015 році професор Марчук став ініціатором створення кафедри політичних інститутів і процесів Факультету історії, політології та міжнародних відносин, якою керував до 2022 року. Він є заступником голови та членом спеціалізованої вченої ради Д 20.051.05 із захисту докторських і кандидатських дисертацій зі спеціальностей «історія України» та «етнологія» в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Протягом кількох років працював у складі Експертної комісії ВАК України, здійснивши експертизу близько сотні дисертаційних досліджень.

Професор Марчук активно долучається до науково-громадського життя як член Наукового товариства імені Тараса Шевченка, Національної спілки краєзнавців України та Національної спілки журналістів України. За його ініціативи започатковано Покутський культурно-мистецький фестиваль, у місті Городенка засновано етнографічний музей Покуття, підготовлено до друку фундаментальне історико-етнографічне видання «Покуття».

У межах викладацької діяльності професор забезпечує підготовку здобувачів першого та другого рівнів вищої освіти з ключових напрямів сучасної політичної науки, зокрема з аналізу суб'єктів державної політики, порівняльної політології та теорії політичних систем, політики у сфері масової інформації, безпекової політики та методів політичного аналізу.

З 2025 року на кафедрі політичних наук факультету історії, політології і міжнародних відносин активно функціонує наукова школа професора Василя Васильовича Марчука «Україна в історико-політичних вимірах Європи ХХ–ХХІ ст.», що спирається на його багаторічний досвід ґрунтовних досліджень політичної історії України, етнополітичних та етноконфесійних процесів, національно-демократичних традицій державотворення й історії української церкви, а також на потужну організаційну й міжнародну діяльність ученого як ініціатора наукових центрів, керівника міжнародних освітніх проектів і редактора фахових видань.

Завдання наукової школи полягають у формуванні україноцентричного історико-політологічного наукового потенціалу з докторів наук, докторів філософії та кандидатів наук, які виконують науково-дослідні роботи з проблем трансформації політичних вимірів України в контексті європейського простору, моделювання політичних процесів, а також у підготовці нового покоління державних і політичних еліт.

У межах школи, яка продовжує традиції сформованої ним Прикарпатської історико-політологічної наукової школи з десятками успішно захищених дисертацій, поєднуються академічна глибина, міждисциплінарність та європейський інтелектуальний контекст, а сам професор Марчук постає не лише як дослідник із широким колом наукових інтересів і значним корпусом публікацій, а й як авторитетний наставник, інтелектуальний лідер, що формує покоління відповідальних учених, зорієнтованих на служіння українській науці, університету та державі.

Здобутки та результати діяльності наукової школи професора Марчука апробовано більш ніж на 125 міжнародних, всеукраїнських та науково-практичних конференціях, а також висвітлено у близько 550 наукових працях, серед яких 24 монографії (7 з них англomовні), 9 науково-тематичних збірників, 32 посібники та інші наукові розвідки. Лише за останні п'ять років науковий керівник школи опублікував 4 англomовні монографії у провідних видавництвах Європи (зокрема дві у видавництві Peter Lang у Берліні, що індексуються в наукометричних базах Scopus та Web of Science), а також 11 статей у фахових міжнародних виданнях.

Під науковим керівництвом професора Василя Марчука захищено 4 дисертації доктора філософії та 30 кандидатських дисертацій.

Випускники та послідовники наукової школи стали відомими науковцями, дипломатами, політиками, громадськими діячами в Україні та за її межами. Серед них: Юрій Тиркус (перший секретар Посольства України у США), Василь Гладій (народний депутат України, нині перший заступник голови Івано-Франківської обласної ради), Василь Дудкевич (депутат Івано-Франківської обласної ради), Андрій Матійчик (засновник і керівник благодійного фонду «Мій край»), Василь Мельничук (депутат Івано-Франківської обласної ради).

Багато випускників школи продовжують наукову діяльність на кафедрах рідного Карпатського університету та інших закладів вищої освіти України: Олексій Вишиванюк (директор Інституту управління природними ресурсами Університету економіки та права «КРОК»), Юлія Кобець (доцент кафедри політичних наук, заступник декана факультету історії, політології і міжнародних відносин), Оксана Липчук (доцент кафедри політичних наук, учений секретар факультету історії, політології і міжнародних відносин), Тетяна Мадрига (доцент кафедри політичних наук, відповідальний секретар фахового видання «Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія»), Олена Березовська-Чміль (доцент кафедри політичних наук, відповідальний секретар студентського наукового вісника «Політія»), Наталія Голуб'як (доцент кафедри міжнародних відносин), Тетяна Шлемкевич (старший викладач кафедри журналістики), Наталія Концур-Карабінович (доцент кафедри суспільних наук Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу).

Освітню діяльність продовжують і відомі педагоги – заслужений працівник освіти України Ярослав Олексин та відмінник освіти України Володимир Костюк. Ряд випускників наукової школи під час російської агресії проти України проходять службу в лавах Збройних Сил України та беруть активну участь у волонтерських ініціативах, серед них Олексій Вишиванюк, Андрій Матійчик та Іван Новосельський.

Професійні здобутки Василя Васильовича відзначені численними нагородами, серед яких – звання Заслуженого діяча науки і техніки України, відзнака «Відмінник освіти

України», медалі «За заслуги перед Прикарпаттям» та «За заслуги перед університетом», почесні грамоти МОН України, обласна премія імені Володимира Полека, а також звання Почесного доктора Ужгородського національного університету. Наукові стажування у Варшавському університеті та Університеті імені Адама Міцкевича в Познані засвідчують його міжнародне визнання та відкритість до інтелектуального діалогу.

Міжнародна діяльність

Міжнародний вимір професійної діяльності Василя Марчука є важливою складовою його наукової, освітньої та експертної роботи й органічно поєднується з дослідженням європейської інтеграції, безпекової політики та демократичних трансформацій у Центрально-Східній Європі. Активна участь у міжнародних академічних проєктах, системна співпраця з європейськими університетами, а також проходження стажувань у провідних освітніх і наукових інституціях Європейського Союзу сприяли поглибленню інтеграції української політичної науки до загальноєвропейського інтелектуального та дослідницького простору.

Василь Марчук є ініціатором та першим директором Прикарпатського центру політичних та євроінтеграційних досліджень, який з 2005 року функціонує як платформа міждисциплінарного аналізу політичних процесів у Європейському Союзі та регіоні. У діяльності Центру поєднуються дослідницькі й освітні ініціативи, зосереджені на аналізі моделей європейської інтеграції, демократичного врядування, безпекової політики та міжнародних відносин, а також налагоджена активна співпраця з провідними зарубіжними науковими й освітніми інституціями [3, с. 528]. У цьому контексті особливої уваги заслуговує проєкт «Літня школа: Дорога до демократії та творення громадянського суспільства. Польща та Україна – досвід в європейському контексті», реалізований у партнерстві з Інститутом політичних наук Варшавського університету. Координацію проєкту з української сторони здійснював В. Марчук, а сама Літня школа відбувалася у липні 2008, 2009 та 2011 роках.

Вагомою складовою міжнародної діяльності науковця є участь у спільних проєктах із закордонними партнерами. Зокрема, Василь Марчук був учасником міжнародного дослідницького проєкту «Ukraine's European integration in the political dimension of Central and Eastern Europe», реалізованого у співпраці з Трнавським університетом (Словацька Республіка) та Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника [2]. У межах цього проєкту здійснювався порівняльний аналіз політичних аспектів європейської інтеграції України та держав Центрально-Східної Європи, а також досліджувались перспективи адаптації європейських політичних практик в українському контексті.

З 2020 року Василь Васильович обіймає посаду професора кафедри політології філософського факультету Трнавського університету в Трnavі. Здійснює викладання словацькою мовою дисциплін про політичні режими, політичний аналіз, безпекову політику, розвиток країн Центральної та Східної Європи, політичну комунікацію в державах-членах Європейського Союзу та ін.

Міжнародне визнання наукових інтересів Василя Марчука підтверджується його активною участю в академічних стажуваннях у провідних університетах Європи. У 1997 та 2009 роках він проходив стажування в Інституті Східної Європи Варшавського університету, де поглиблював дослідження політичних трансформацій постсоціалістичних держав та європейської інтеграційної політики. У 2018 році наукове стажування відбулося в Інституті європейської культури Університету імені Адама Міцкевича в Познані, що дозволило розширити міждисциплінарний підхід до вивчення європейської ідентичності та культурно-політичних вимірів інтеграційних процесів.

Особливої уваги заслуговує участь Василя Марчука у програмі «Нова Україна в V4: українська політична практика і наука» (2024 р.), реалізованій у співпраці з Ягеллонським університетом та Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника. У межах цього стажування здійснювалося поглиблене вивчення сучасних моделей політичного управління та європейських практик у країнах Вишеградської групи, а також їх можливого застосування в українських умовах.

У 2025 році Василь Марчук пройшов стажування з упровадження принципів академічної доброчесності в Інституті управління інформаційними системами (ISMA, Рига, Латвійська Республіка). Це стажування було спрямоване на адаптацію європейських стандартів академічної етики та якості освіти в українських закладах вищої освіти, що є надзвичайно актуальним у контексті інтеграції України до Європейського освітнього простору.

Таким чином, міжнародна діяльність і стажування Василя Марчука засвідчують його послідовну орієнтацію на європейські академічні стандарти, активну участь у транснаціональних дослідницьких мережах та вагомий внесок у розвиток української політичної науки в контексті європейської інтеграції. Його досвід міжнародної співпраці слугує підґрунтям для формування сучасних освітніх програм, розвитку наукових шкіл та поглиблення діалогу між Україною та Європейським Союзом у сфері політики, науки й освіти.

Василь Васильович Марчук є автором понад п'ятисот наукових праць, присвячених проблемам політичної історії України, етнополітичних і етноконфесійних процесів, національно-демократичних традицій державотворення, історії української церкви, публічної та цифрової дипломатії.

Висновки

65-річний ювілей професора Василя Васильовича Марчука є символічним підсумком багаторічної плідної праці, наукової послідовності та особистої відповідальності за розвиток української науки й університетської освіти. Його життєвий і професійний шлях переконливо засвідчує, що справжній науковий авторитет формується не лише кількістю публікацій чи посад, а передусім здатністю мислити стратегічно, виховувати послідовників і зберігати вірність академічним та національним цінностям. Для колег, учнів і партнерів професор Марчук постає не лише як дослідник і організатор науки, а як наставник, що вміє поєднувати вимогливість із підтримкою, академічну дисципліну – з людською гідністю, а європейський інтелектуальний горизонт – з глибоким україноцентричним баченням. Наукова спільнота з щирою вдячністю відзначає його внесок у формування поколінь дослідників, утвердження політичної науки та розвиток університетської традиції в Україні, бажаючи професорові Василю Васильовичу міцного здоров'я, духовної наснаги, творчого довголіття й нових звершень на благо науки, університету та Української держави.

Література:

1. Інститут історії і політології: 70 років педагогічної, наукової й громадської діяльності / Під редакцією М.Кугутяка. Івано-Франківськ: видавець Третяк І.Я. 2010. 336 с.
2. Кобець Ю., Мадрига Т., Монолатій І. Політична наука і освіта сучасної України: здобутки та перспективи Карпатського регіону (з нагоди 25-ліття спеціальності «Політологія» у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника). № 21 (2025): Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія (з нагоди 25-ліття спеціальності Політологія у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника). URL: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/575>.
3. Політична наука в Україні. 1991–2016: у 2 т. Т.1 Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І.Ф. Кураса К.: Паралам. вид-во, 2016. С. 528.

References:

1. Instytut istorii i politolohii: 70 rokiv pedahohichnoi, naukovoї y hromadskoi diialnosti [Institute of History and Political Science: 70 years of pedagogical, scientific and public activity] / Pid redaktsiieiu M.Kuhutiaka. Ivano-Frankivsk: vydavets Tretiak I.Ia. 2010. 336 s. [in Ukrainian].
2. Kobets, Yu., Madryha, T., Monolatii, I. Politychna nauka i osvita suchasnoi Ukrainy: zdotuky ta perspektyvy Karpatskoho rehionu (z nahody 25-littia spetsialnosti "Politolohiia" u Karpatskomu natsionalnomu universyteti imeni Vasylia Stefanyka) [Political science and education in modern Ukraine: achievements and prospects of the Carpathian region (on the occasion of the 25th anniversary of the specialty "Political Science" at the Vasyl Stefanyk Carpathian National University)]. № 21 (2025): Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Politolohiia (z nahody 25-littia spetsialnosti Politolohiia u Karpatskomu natsionalnomu universyteti imeni Vasylia Stefanyka). Retrieved from: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/575> [in Ukrainian].
3. Politychna nauka v Ukraini. 1991–2016: u 2 t. T.1 Politychna nauka: zakhidni trendy rozvytku y ukrainska spetsyfika [Political Science in Ukraine. 1991–2016: in 2 volumes. Volume 1 Political Science: Western Development Trends and Ukrainian Specifics] / NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzhen im. I.F. Kurasa K.: Paralam. vyd-vo, 2016. S. 528. [in Ukrainian].

Відомості про автора:

Ігор Цепенда – доктор політичних наук, професор, голова Вченої ради, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Дата першого надходження статті до видання: 30.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.01.2026